

**KIBER JINOYATCHILIK – GLOBAL XAVF: DUNYO
QONUNCHILIGI SHARHI**

Abdumutalimov Asadbek Nuriddin o'g'li
Toshkent davlat yuridik universiteti talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada zamonaviy davrning eng dolzarb tahdidlaridan biri — kiber jinoyatchilik masalasi tahlil qilinadi. Kiber jinoyatchilik global miqyosda davlatlar xavfsizligiga, iqtisodiy barqarorlikka va jamiyat axborot tizimlariga katta tahdid solmoqda. Maqolada turli mamlakatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan qabul qilingan kiber jinoyatlarga qarshi kurashishga qaratilgan qonunchilik bazalari tahlil qilinadi. Shuningdek, kiber jinoyatlarning turlari, ularning huquqiy bahosi, tergov qilish mexanizmlari va xalqaro hamkorlikning dolzarbligi yoritiladi.

Kalit so'zlar: kiber jinoyatchilik, xalqaro huquq, raqamli xavfsizlik, transmilliy jinoyatlar, xalqaro hamkorlik, kiber hujumlar, qonunchilik bazasi.

**КИБЕРПРЕСТУПНОСТЬ – ГЛОБАЛЬНАЯ УГРОЗА: ОБЗОР
МИРОВОГО ПРАВА**

Абдуматалимов Асадбек Нуриддин угли
Студент Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация: в статье анализируется одна из самых актуальных угроз современности — киберпреступность. Киберпреступность представляет серьезную угрозу безопасности стран, экономической стабильности и информационным системам общества во всем мире. В статье анализируются законодательные акты, принятые различными странами и международными организациями, направленные на борьбу с киберпреступностью. В нем также рассматриваются виды киберпреступлений, их правовая оценка, механизмы расследования и актуальность международного сотрудничества.

Ключевые слова: киберпреступность, международное право, цифровая безопасность, транснациональные преступления, международное сотрудничество, кибератаки, правовая база.

CYBERCRIME – A GLOBAL THREAT: A REVIEW OF WORLD LEGAL

Abdumutalimov Asadbek Nuriddin ugli
Student of Tashkent State University of Law

Abstract: this article analyzes one of the most urgent threats of the modern era - cybercrime. Cybercrime poses a major threat to the security of states, economic stability and information systems of society on a global scale. The article analyzes the legislative frameworks adopted by various countries and international organizations aimed at combating cybercrime. It also covers the types of cybercrime, their legal assessment, investigation mechanisms and the relevance of international cooperation.

Keywords: cybercrime, international law, digital security, transnational crimes, international cooperation, cyber-attacks, legislative framework.

Kirish (Introduction)

XXI asrda internet texnologiyalari, sun'iy intellekt va raqamli tizimlarning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda, axborot makonida jinoyatchilikning yangi shakli — kiber jinoyatchilik ham keng tarqalmoqda. Ushbu jinoyatlar nafaqat yuridik va jismoniy shaxslarga, balki davlatlar va butun jamiyat xavfsizligiga tahdid solmoqda. Shu bois, kiber jinoyatlarga qarshi kurashish global miqyosda dolzarb masalalardan biriga aylangan.¹

¹ Clough, Jonathan. Principles of Cybercrime. Cambridge University Press, 2015.
SJIF: 5.051

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi inson hayotining deyarli barcha sohalariga ta’sir ko‘rsatmoqda.² Internet, kompyuter texnologiyalari va raqamli aloqa vositalarining keng qo‘llanilishi bilan birga, kiberjinoyatlar deb nomlanuvchi yangi jinoyat turlari ham paydo bo‘ldi. Kiberjinoyatchilik – bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan noqonuniy maqsadlarda foydalanish orqali sodir etiladigan harakatlardir. Bugungi kunda kiberjinoyatlar nafaqat alohida shaxslar yoki tashkilotlarga, balki butun davlatlarning iqtisodiy, siyosiy va xavfsizlik tizimlariga jiddiy tahdid solmoqda.³

Kiberjinoyatchilikning global tabiatga ega bo‘lishi uni milliy darajadagi qonunchilik bilan emas, balki xalqaro miqyosda muvofiqlashtirilgan huquqiy mexanizmlar orqali oldini olish zarurligini ko‘rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan, xalqaro hamkorlik, umumiy standartlar va kelishilgan qonunchilik bazasining mavjudligi kiberjinoyatlarga qarshi samarali kurashishning asosiy omillaridan biridir.

Mazkur maqolada kiberjinoyatchilikning turlari, uning xalqaro miqyosdagi tahdid darajasi, shuningdek, turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan qonunchilik bazasi tahlil qilinadi. Maqsad – kiberjinoyatlarga qarshi xalqaro kurashning samaradorligini baholash va mavjud huquqiy bo‘shliqlarni aniqlashdan iborat.

Uslublar (Methods)

Tadqiqot asosan huquqiy-huquqiy taqqoslash usuliga asoslangan. Kiberjinoyatchilikka oid xalqaro konvensiyalar, deklaratsiyalar, davlatlararo kelishuvlar hamda ayrim yirik davlatlar – AQSh, Yevropa Ittifoqi, Rossiya va

² Россинская Е.Р. (ред.) Информационное право. Учебник. — М.: Норма, 2020.

³ The Budapest Convention on Cybercrime. Council of Europe, 2001. URL: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>.

Xitoy qonunchiligi tahlil qilindi. Shuningdek, BMT, INTERPOL, Yevropa Kengashi kabi xalqaro tashkilotlarning kiberjinoyatlarga qarshi kurashishdagi roli o'rganildi.

Tadqiqotda huquqiy hujjatlar matnlari, statistik ma'lumotlar, ekspert fikrlari va ilmiy maqolalardan foydalanildi. Maqsadli tahlil orqali mavjud qonunchilikdagi o'xshashlik va farqliliklar, shuningdek, ularning amaliy samaradorligi aniqlanishiga e'tibor qaratildi.

Natijalar (Results)

Tadqiqot davomida quyidagi asosiy natijalarga erishildi:

1. Kiberjinoyat turlari xilma-xilligi – Bu jinoyatlar orasida eng keng tarqalgani – kiberfiribgarlik, identifikatsiya ma'lumotlarini o'g'irlash (phishing), zararli dasturlar tarqatish (malware), DDoS hujumlari, onlayn pornografiya va noqonuniy kontent tarqatish, moliyaviy firibgarlikdir. Bularning barchasi jahon miqyosida sodir etilmoqda.

2. Budapesht Konvensiyasi – Yevropa Kengashi tomonidan 2001 yilda qabul qilingan ushbu konvensiya xalqaro miqyosdagi ilk va hozirgacha eng keng qo'llanilayotgan hujjat hisoblanadi. U kiberjinoyatlar va tegishli protsessual choralar bo'yicha aniq yo'riqnomalarni belgilaydi.

3. AQSh qonunchiligi – AQSh kiberjinoyatlarga qarshi kurashda eng qat'iy choralardan foydalanuvchi davlatlardan biri hisoblanadi. 1986 yildagi "Computer Fraud and Abuse Act" va undan keyingi o'zgartirishlar kiberhujumlarga qarshi samarali kurashish imkonini beradi.

4. Xitoy va Rossiya yondashuvi – Bu davlatlar kiberxavfsizlikni milliy suverenitet nuqtai nazaridan baholab, axborot oqimini cheklovchi va nazorat

qiluvchi siyosat yuritmoqda. Ularning yondashuvi Yevropa va AQSh modelidan tubdan farq qiladi.⁴

5. Xalqaro tashkilotlar faoliyati – BMTning Kiberjinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha tashabbuslari, INTERPOLning maxsus bo'limlari, va Yevropa Ittifoqining ENISA agentligi kiberjinoyatchilikka qarshi xalqaro darajadagi koordinatsiyani mustahkamlashga qaratilgan.

Muhokama (Discussion)

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kiberjinoyatlar zamonaviy dunyo xavfsizligining eng dolzarb tahdidlaridan biridir. Uning transmilliy xususiyati uni faqat milliy qonunchilik bilan tartibga solishning yetarli emasligini anglatadi. Shu sababli xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, umumiy standartlar va qonunchilik bazalarini uyg'unlashtirish zarur.

Budapesht Konvensiyasi ko'pchilik davlatlar uchun asosiy xalqaro huquqiy manba bo'lib xizmat qilmoqda, biroq unga barcha davlatlar qo'shilmagan.

Xitoy, Rossiya kabi davlatlar konvensiyaga qo'shilmay, o'z milliy modeliga tayanmoqda. Bu esa umumiy xalqaro muvofiqlikni zaiflashtiradi. Shu bilan birga, ayrim davlatlarda qonunchilik texnologik rivojlanishga yetarlicha tezlikda javob bera olmayapti, bu esa kiberjinoyatchilarga imkoniyatlar yaratadi.

Shuningdek, kiberjinoyatlar bo'yicha statistik ma'lumotlarning to'liq va aniq bo'lmasligi muammoning to'laqonli baholanishiga to'sqinlik qiladi. Kiberjinoyatlar ko'p hollarda yashirin sodir etiladi, yoki qurbonlar tomonidan xabar qilinmaydi. Bu esa kurashish strategiyasini ishlab chiqishda muammolar tug'diradi.

Xulosa

⁴ Шаммазов С.Н. Киберпреступность: современные вызовы и международное сотрудничество. // Журнал «Юридический мир», №4, 2021.

Kiberjinoyatchilik bugungi dunyo uchun real va jiddiy tahdiddir. Unga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik, yagona yondashuv va muvofiqlashtirilgan qonunchilik asosiy omil sifatida namoyon bo'lmog'da. Budapesht Konvensiyasining universal hujjatga aylanishi, BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, shuningdek, texnologik rivojlanishga mos ravishda qonunchilikni modernizatsiya qilish – bu yo'nalishda ustuvor vazifalardandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. The Budapest Convention on Cybercrime. Council of Europe, 2001.
URL: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>.
2. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Comprehensive Study on Cybercrime. United Nations, 2013.
3. Brenner, Susan W. Cybercrime: Criminal Threats from Cyberspace. Praeger, 2010.
4. Clough, Jonathan. Principles of Cybercrime. Cambridge University Press, 2015.
5. Wall, David S. Cybercrime: The Transformation of Crime in the Information Age. Polity Press, 2007.
6. Federal Bureau of Investigation (FBI). Internet Crime Report 2022.
URL: <https://www.fbi.gov/news/stories/2022-internet-crime-report-released-030823>.
7. Computer Fraud and Abuse Act (CFAA). U.S. Code, Title 18, Section 1030. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1030>.
8. Россинская Е.Р. (ред.) Информационное право. Учебник. — М.: Норма, 2020.

9. Шаммазов С.Н. Киберпреступность: современные вызовы и международное сотрудничество. // Журнал «Юридический мир», №4, 2021.

10. Пахомов В.В. Правовое регулирование борьбы с киберпреступностью в России и за рубежом. — М.: Юрлитинформ, 2022.